

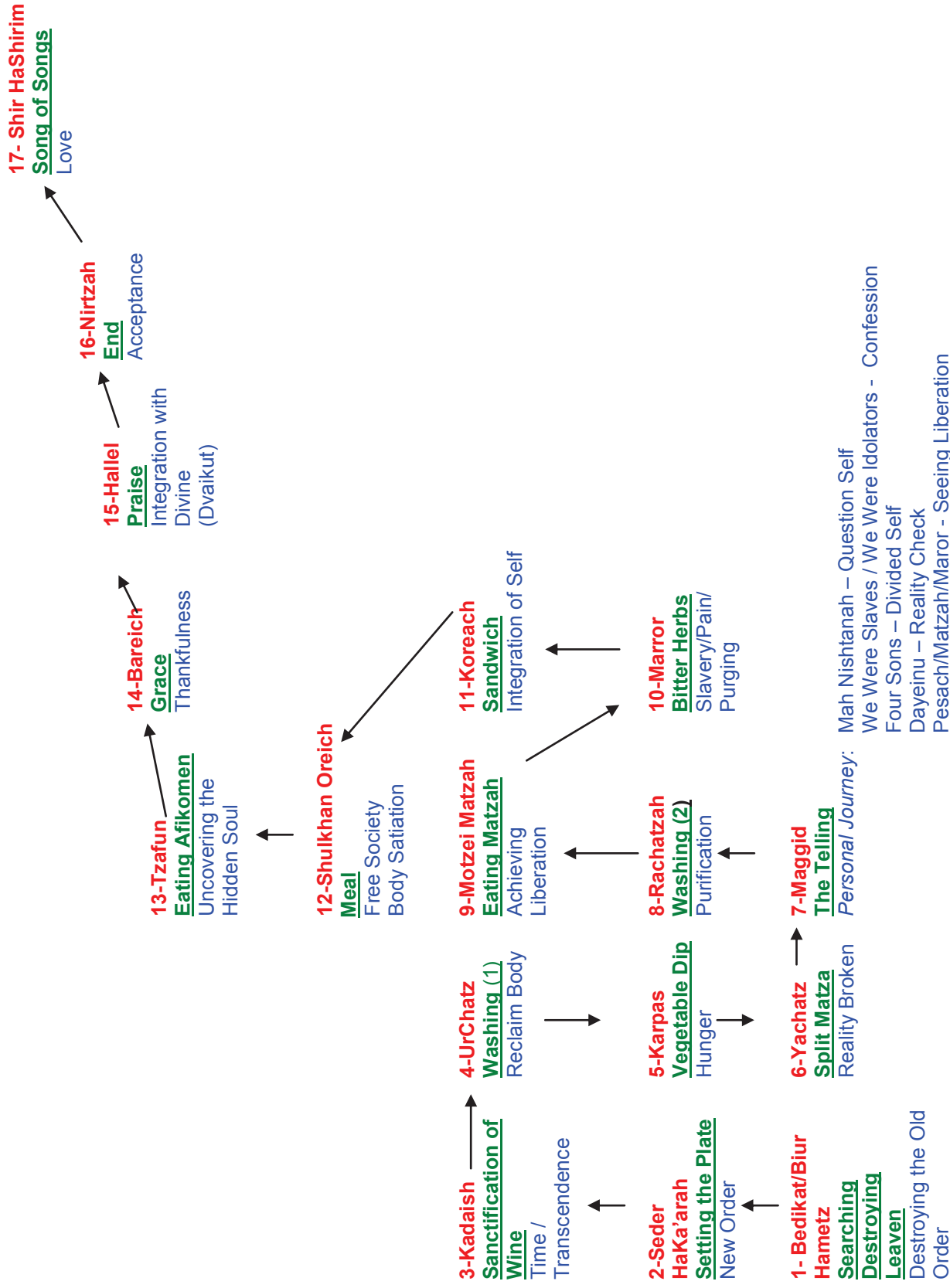
Source Sheet #1

סימן לסדר של פסח Order of the Passover Seder	
1. קדש - Kadesh Recite the Kiddush	2. רחצ'ט – Rechatz Wash the Hands
3. כרפס - Karpas Eat a Green Vegetable	4. יחץ - Yachatz Break the Middle Matzah and hide a half of it for the <i>Afikoman</i>
5. מגיד - Magid Recite the Passover Story	6. רחצה - Rachtzah Wash the Hands before the Meal
7. מוציא מצה – Motzi Matzah Say the <i>HaMotzi</i> and the Special Blessing for the Matzah	8. מרור - Maror Eat the Bitter Herb
9. כורך - Korech Eat the Bitter Herb and Matzah Together	10. שלחן עורך – Shulchan Oreich Serve the Festival Meal
11. צפון - Tzafon Eat the <i>Afikoman</i>	12. ברך - Bareich Say the Grace after the Meal
13. הלל - Hallel Recite the <i>Hallel</i>	14. נרצה - Nirtzah Conclude the <i>Seder</i>

Mystic Freedom – The Soulful Seder

Rabbi Daniel Landes

Source Sheet #2

Source Sheet #3

A.

**MEI MAROM (Rabbi Yaakov Moshe Charlop),
early 20th Century, Jerusalem**
HaLachma ONIYA

translation by rdl

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. המצה, מצד אחד היא זכר ללחמא עניא שהיו המצרים מאכילים את ישראל במצרים כדי שלא ישבעו ויהיו עבדים מכודנים ברעב ובשפלות [עייין אבודרהם סדר הגדה ופירושה ד"ה הא לחמא עניא בשם הר"י האזובין], ולכן נקראת "לחם עוני" (דברים ט"ז ג), ומצד שני טעם אכילת מצה הוא "על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ", - שכן כל חמוץ בא מצד שהיית הזמן, וישראל נתעלו אז למדריגה שהיא למעלה מן הזמן הם שלטו על הזמן והוא לא שלט בהם. ומצד זה המצה היא: "לחם שעונין עליו דברים הרבה" (פסחים לו, א).

This is the bread of affliction – Matza, from one viewpoint, commemorates the LaCHMANA ONIYA – Poor Bread, or Bread of Affliction – that the Egyptians fed Israel in Egypt so that they would not be satisfied and therefore be slaves burdened by starvation and denigration. Therefore it is called “LeCHeM ONI” (Deut. 16:3). A second view has the reason for eating matza because – “the dough of our ancestors did not have time to leaven.” All leavening is derived from a delay of time. Israel rose at that point to a level above time. They ruled over time; time did not rule over them. From this view matza is “the bread over which ONIN – we respond – in many ways” (Tractate Pesachim 36a).

ולכן אמר "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים - השתא עבדי", היינו כל זמן שאנחנו עבדים ועדיין לא זכינו למדריגה שהיא למעלה מן הזמן אנו מסתפקים בטעם הזה, אמנם "לשנה הבאה בני חורין", שאז נזכה להתעלות מעל כל זמן, ותתגלה קדושת המצה שאינה נתונה למסגרת הזמן ונקראת לחם עוני על שם שעונין עליה דברים הרבה.

Therefore matza is at once the bread we eat as slaves when we have not yet merited to rise to the level beyond time. But we also say “Next year – Free People” – referring to our overcoming time.

B.

MEI MAROM (Rabbi Yaakov Moshe Charlop)
MaNishtanah HaLilah HaZeh?How Different is This Night?

translation by rdl

מה נשתנה הלילה הזה. לפי האמת צריך לייחס ליום לשון זכר וללילה - לשון נקבה, שכן השמש הוא המשפיע והלבנה מקבלת את השפע.

In truth, Day (Yom) is in the masculine, and Night (Lilah) is feminine, as the Sun (Shemesh) which shines forth its effulgence is masculine and the moon (Levanah) which receives is feminine.

וכל זה בא על ידי מיעוט הירח, אמנם לעתיד לבא כשיגאלו ישראל הדומים ללבנה, אז תקבל הלבנה כח עצמי ויהיה אור הלבנה כאור החמה. ובהיום שגאולת של מצרים היא השרש והיסוד לכל הגאולות החלו נוצצים אורות הגאולה של העתיד גם בלבנה ומאז נקראה הלילה בלשון זכר, "הלילה הזה" וזהו עומק כוונת רבנו הגר"א ז"ל בפ"י להגדה [עיין זוהר פ' בא ל"ח ע"ב ול"ט ע"ב]. ז

ולכן גאולת מצרים שהיא השרש לכל הגאולות - כשם שהגלות של מצרים הוא השרש לכל הגליות - ראשיתה היתה לגלות נפלאות התיחסותם לבית אבותם שהם צמדים חבוקים ודבוקים יחד לשרשם, וכשם שבתחלת גלות מצרים היו: "את יעקב איש וביתו באו" (שמות א') כן גם ביציאתם היתה הגאולה שהבנים יהיו דבוקים באבותם, לא ינתקו את הקשר שביניהם ולא ילכו שובב בדרך לבם הם, כי אם כל אשר לא ידעו וכל אשר יתעלם מהם שאול ישאלו מאבותיהם, "והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת" - "מה נשתנה הלילה הזה". בכסיפת לב יחנו לדעת מה בפיהם ויבלעו כל הגה קודש היוצא מהם.

All this is derived from the limiting of the moon, but in the future, when Israel – compared to the moon – is redeemed, the moon shall receive independent power. Then the light of the moon shall be like the light of the sun. Since the redemption from Egypt is the root and source for all the redemptions, the sparks of redemptive light will begin in the moon. Then night shall be called with the masculine adjective – HaLilah HaZeh.

Redemption means the reunion of wholes that have been split asunder. Of all those splits, the most dangerous is the split between parents and children. This is the central point of Exile (Galut): "Oy to children who have been exiled from the table of their parents" (Tractate Berachot 3a). In contrast, the joy of redemption is the return "of the heart of parents to children and the heart of the children to their parents" (Malachi 3:24).

... the setting up of barriers between parents and children is a complete destruction from which derives the foundations of exile (galut) and of fragmentation.

The Redemption from Egypt is the root of all redemptions as the galut of Egypt is the root of all exiles... in redemption the child looks for answers from parents: And when your child will ask you the next day: "What is this?" (Exod. 13:14) – "why is this night different from all other nights" ... they are ready with bated breath to swallow a holy thought.

ואף גם הבן הרשע מרכין את ראשו כלפי הדרת השיבה של האבות ואמונת האומן שלהם וגם הוא עומד ושואל, אם אמנם בעזות וחוצפה מתוך שדרכו רשע כסל, אבל בכל זאת גם הוא מחכה לתשובת האב, [עיין לעיל עמ' א'] ובה בשעה ששמעו ישראל אמרת ד' טהורה: "והיה כי תבוא אל הארץ וגו' והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם וגו' ויקד העם וישתחוו" (שמות י"ב כ"ה - כ"ז) שמחו על בשורת הארץ ושיהיו להם בנים בארץ ישראל (עיין רש"י שם כ"ז), כי למרות סוררותם תיסרנה אותם כליותיהם לבוא בשאלה לפני אבותיהם להציע לפנייהם את כל מבוכותיהם ולבקש מזור לחולי נפשם. ובה בשעה שהאב מקהה את שיניו לפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר ואומר: "אילו היה שם לא היה נגאל", יחד עם זה הוא מגלה לו שמכיון שסוף הוא בין הגאולים ולא נשאר בחשכת אפילת מצרים, הרי שנצוצו אור הגאולה חדרו לתוך פנימיותו וסוף כל סוף תאיר בתוכו סגולת הגאולה להדבק באבותיו. ז

ואף גם האבות, עליהם להתחייב ביותר בחוב הקדוש להתמלא באש שלהבתיה למען ירדו דבריהם לחדרי בטן של בניהם ויחד כולם "יאמרו גאולי ד' אשר מיד צר ומארצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים" (תהלים ק"ז ב' ג') "לספר בציון שם ד' ותהלתו בירושלים" (שם ק"ב כ"ב).

Even the wicked son softens up enough to approach the hoary head and the fast faith of the parents – and he stands up and asks. Of course, he does so with impudence and chutzpah, for that is the foolish way of the wicked, but nonetheless he too waits for the parents' answer... and at that moment when the parent rattles his child's teeth, for the latter has removed himself from the community of Israel (the Klal) and has denied the crucial principle – the parent states: "If you were there you would have been redeemed." With that statement the parent reveals to him that since in the end he (the child) is indeed numbered amongst those redeemed and he has not remained in the full darkness of Egypt – behold the sparks of the light of redemption have penetrated into his inner being and in the end they will enlighten his self, bringing him to deliverance and to a return and reunification with his parents...

Parents have the sacred obligation to fill themselves with a holy fire so that their words will sink to the innermost being of their children.

C.

SFAT EMET (R. Yehudah Aryeh Leib Alter), 2nd Gerrer Rebbe, 1847-1905 Avadim HaYiNu – We were Slaves to Pharaoh

translation by rdl

מתחיל בגנות ומסיים בשבח. דאיתא (מהבעש"ט) הרוצה לגנות יגנה את עצמו, ולשבח ישבח את הבורא. פי' כל דבר טוב ומדה טובה שנמצא בעולם הן שרואה בעצמו או באחרים הכל מן הבורא ית"ש כמ"ש אתה כוננת מישרים, שכל מיני ישרות שבעולם מאתו הוא.

"One begins with denigration (ginut) and ends with praise (shevach)." The Baal Shem Tov taught "that if one wishes to denigrate, he should denigrate himself, and if he wishes to praise, he should praise the Creator." This means that anything good, any good attribute that one sees in oneself or in others, it all comes from the Creator, as it states, "You have established the straight ones" – everything which is straight comes from Him.

וכל מה שרואה דבר גנות הכל
יתלה בעצמו כי הקב"ה עשה
האדם ישר והם בקשו חשבונות
רבים. לכן צריכים להקדים בגנות
מצדנו שעבדים היינו במצרים מצד
פחיתות שלנו. ומטעם שמתחלה
ע"ז היו אבותינו. ולהכי הוצרכו
האבות לתקן זה וירדו אבותינו
למצרים לתקן זה הגנות.

And anything that one sees which is to be denigrated, it comes from himself. For God has made man straight, but man devises his own stratagems. Therefore we must begin with denigration, ginut. For we were slaves in Egypt due to our own failings, stemming from the fact that our forefathers were idol worshippers. It was necessary that our forefathers fix this (perform a tiquen). And therefore our forefathers went down to Egypt to fix this ginut, this denigration.

... הרי זה משובח אינו סימן שהוא
משובח רק שנעשה משובח על יד'
הסיפור.

"And the more one tells this story the more one is praiseworthy." Not that we are praiseworthy essentially, but rather by telling the story we become praiseworthy.

D.

SEFER HaZIMANIM (Rabbi Yaakov Mailshbitz), d. 1878 Anachnu u'Vanainu u'Vanai Vaneinu - We and Our Children's Children

translation by rdl

ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו וכו'.
לכאורה נראה מזה כאלו היה ההוצאה
בדרך מקרא ח"ו שדוקא בשעה הזו
היה יכול להיות הגאולה ולא אח"ז.
והלא ישועת השי"ת יכול להיות בכל
עת. אכן הענין בזה כד בתווה"ק עט:
שאל ר' אלעזר לר"ש כמה פעמים
כתיב יציאת מצרים בתורה ומה משבח
קוב"ה כל כך ביציאת מצרים. והשיב לו
להודיע שהשיעבוד לא היה שיעבוד
גופני בלבד רקק שהיו משוקעים
בדעתם בזרם תאוות מצרים מאוד.
ולזה נזכר בתורה חמשים פעמים
יציאת מצרים ובכל פעם נזכר בלשון
אחר שכל אחד מורה על תאוה אחרת
שהיו משוקעים בה במצרים והשי"ת
הוציאם משם והבדילם באותן התאוות
שכל מעמקי לבם היו משוקעים בהם.

"And if the Holy One did not take our forefathers out, behold we and our children and our children's children would be enslaved to Pharaoh in Egypt." It appears from the above that the deliverance was only by chance – God forbid! For it was specifically at this hour that the Redemption was possible and not afterwards. But is not God's deliverance possible at any time?! The matter is explained in the Zohar: R. Elazar asked R. Shimon regarding the many times that the Exodus is mentioned in the Torah, and why does God praise the Exodus so often. He answered that the enslavement was not only physical but they were also enslaved through the scream of Egyptian desires. That is why the Torah mentions the Exodus 50 times. And each time it is mentioned differently to refer to the different desires in which they were entrenched in Egypt. God took them out of Egypt and liberated them from these desires, that were entrenched in their hearts.

שכל כחות הלב נחלק לנו"ן בסוד
חמישים שערי בינה שהלב מבין.
שבשר הלב אינו חתיכה אחת רק
כגילדי בצלים זה בתוך זה ולזה נקרא
לב שמלבלב גילדי גילדי זה על זה.
ומורה שכל מעמקי לבם היו משוקעים
באלו החמדות. עד שלא היה כח לשום
מלאך לירד למצרים רק הקב"ה
בכבודו. וזהו הרי אלו ובנינו וכו' ואין
הפירוש במספר הדורות אשר עד הדור
ההוא היינו בגלות שם אכן באדם אחד
נכלל בו כל הדורות שעתיד לצאת
ממנו. כי הבנים הם התגלות הרצונות
של האב ומהרצונות הנגלים
והמפורשים נולד מהם בני בנים אשר
הרצון מזה יתמהמה עד שיבוא
להתגלות. וזה שמשבח כאן שבחו של
מקום לידע אשר מאיזה מקום טומאה
הוציאם אשר אילו לא הוציא הקב"ה
הרי אנו ובנינו ובני בנינו היינו
הנסתרות והמעמקי הלב של אותו
הדור היו כל כך משוקעים ומשועבדים
עד אשר אנו היינו ג"כ משוקעים. וזהו
היינו אף שאנו לא היינו שם עדיין
נולדים. עכ"ז היינו משועבדים אז כבר
מגודל החמדות והתאוות רעות שהיו
משוקעים אז. היינו ג"כ נכללים בהם
בעת שהיו משוקעים. וזהו בכל דור
דור חייב אדם לראות את עצמו כאלו
הוא יצא ממצרים שאנו כלולים
באבותינו, נמצא שאנו גם כן היינו
משועבדים אז והשי"ת הוציאנו גם כן
לחירות עולם.

For the divisions of the heart are 50, as are the 50 gates of the heart's understanding. (Binah). For the heart is not one piece, but is like the skin of the onion, one covering the other. It is called a Leiv – for it is Melavleiv – sprouting skins on top of each other. This teaches that from the depths of their hearts they were entrenched in the desires of Egypt. No angel, therefore, has the power to free them, only God Himself.

The meaning therefore of "we and our children" is not in reference to the number of generations. Rather, in one person are already the generations that will come from him. For the children are the revelation of the Will of the parent. And from the revealed and explicated Will of the parent are born grandchildren, in whom the Will is continuously astonished until it shall be revealed. The praise here of God recognizes from what impure place He took us out. For if God had not taken us out, then we, our children and our children's children – meaning the hidden depths of the heart of that generation – were so entrenched and enslaved that we would have been stuck there, even though we had not yet existed! But nonetheless we would have been enslaved because of the immense power of the attractions and evil desires that they were entrenched in. And this is the meaning of "in every generation, a person is obligated to see himself as if he left Egypt – for we are included in our ancestors. We therefore would have been enslaved. But HaShem liberated us for eternal freedom.

E.

**BEIT YISRAEL (R. Yisrael Alter of Ger),
4th Gerrer Rebbe, 1894-1977, Poland-Jerusalem**
All the Days of your Life

translation by rdl

כל ימי חייר. נראה
שהמחלוקת שבין חכמים
לבן זומא הוא, מהו מטרת
החיים. כי חכמים סוברים
כל ימי חייר להביא לימות
המשיח, פירוש שעיקר
מטרת החיים הוא רק
להביא לימות המשיח.
ואילו בן זומא חולק ע"ז
וסובר שכל ימי חייר
הלילות, פי' שעיקר מטרת
החיים הוא שיוכל להחזיק
מעמד אף בזמנים הקשים.

“Ben Zoma quoted – ‘in order to remember the days you left Egypt all the days of your life’ (Deut. 16:3). “Days of your life” – the days; all the days of your life – “the nights.” The sages explained: “The days of your life – This world; all the days of your life – To include the days of the Messiah.”

It seems that the disagreement between Ben Zoma and the Sages is over the purpose of life. The Sages maintain “that all the days of your life include (literally: to bring) the days of the Messiah means that the real purpose of our life is only to bring the Messianic age. Ben Zoma disagrees. He maintains “all the days of your life – the nights.” This means that the real purpose of life is that one can stand firm even during the hard times.

F.

**IMREI EMET (R. Avraham Mordecai Alter),
3rd Gerrer Rebbe, 1866-1948, Poland-Jerusalem**
The Wise son; the Wicked Son

translation by rdl

חכם-רשע באמת בחינת ד' בנים
נמצאת בכל אדם, חכם ורשע היינו
כדכתיב צופה רשע לצדיק ומבקש
להמיתו, ופסח הוא זמן שיכולים
לנצח אותו, כדאי' בעבור זה עשה ה'
לי, לי ולא לו, ואעפ"י שיש זמן
שכתוב בו "אשמרה לפי מחסום
בעוד רשע לנגד", אולם בפסח הוא
להיפך, הקהה את שיניו ואמור לו.

The four sons are found in every person, especially the wise and the wicked. Thus it is written: “the wicked watches the righteous, and seeks to slay him” (Ps. 37:32). Passover is a time that one can overcome him, as we say “me” and not “him.” There are times when it is written: “I will keep a curb on my tongue when the wicked is before me” (Ps. 39:2). Nonetheless Passover is the opposite – rattle his teeth and tell him!

G.

SFAT EMET (Rabbi Yehudah Aryeh Leib Alter)
In Every Generation

translation by rdl

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא. וקשה דהא כתיב ואותנו הוציא ממש ומה כאילו יצא. ויש לפרש עפ"י לשון שתקנו באמת ויציב מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור. פי' כי גאולת מצרים לא הי' במקרה אבל הוא ישועה באחדות כל בני ראשונים ואחרונים. ובכל דור ודור נעשה הישועה להם ולבניהם אחריהם. וז"ש בכל דור חייב לראות כאלו הוא יצא שבכל הדורות יש חלק לגאולה לכל איש ישראל וכפי שזוכין להיות תוך כלל ישראל כך זוכין לגאולה. ולכן הרשע שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר הגאולה ואומר מה העבודה כו' לכם שאינו מרגיש בגאולה והקשה את שיניו לאמר בעבור זה עסה ה' לי שהרי אני מרגיש הגאולה ולא אתה כיון שהוצאת עצמך מן הכלל כנ"ל.

“In every generation a person is obligated to see himself as if he left” –

This is difficult, for it is written, “for he took us out” – literally us, and so what does “as if” mean? ...

The redemption from Egypt wasn't by chance, but rather it was a salvation for the unity of the children of Israel, the earlier and the latter. This means that in every generation the salvation is accomplished for them and for their children after them. This explains, “In every generation a person is obligated to see himself as if he left” –

For in every generation every Israelite has a piece of the redemption. As one merits to be part of Klal Yisrael so does he merit that redemption. Therefore the wicked son who took himself out of the Klal denies the principle of redemption. He says: “What is this service to you...?” For he does not sense the redemption. You must therefore rattle his teeth, saying: “for this is what God has done for me” (Exod. 13:8) – for I sense the redemption. You don't, for you have taken yourself out of the Klal.

H.

SEFER HaZIMANIM (Rabbi Yaakov Mailshbitz)
Maror

translation by rdl

מרור הוא דבר שמבשם ומחזיק כלי העיכול שיוכל האדם לקבל המאכל כדאיתא (ע"ז יא.) חזרת מהפך המאכל.

Maror spices up and strengthens the digestive process as it states, “Bitter herbs turn over the food” (Tractate Avodah Zarah 11a).

וזוהו הרחבת גבול לקבל כל הטובות כש"כ כי ירחיב את גבולך. כי כל מה שהאדם סובל נעשה בקביעות אצלו ביותר יתד בל תמוט וכש"כ דור לדור ישבח מעשיך שבכל דור ודור נקבע ביותר ד"ת בקביעות. שמה שסבלו דורות הראשונים ובררו עצמן באיזו ד"ת הניחו לדורות הבאים שלא יצטרכו עוד לסבול מזה ואין להם עוד שום עסק ועבודה בזה רק הוא אצלם בקביעות. וכמו כן כל או"א מה שסבל ובירר עצמו באיזה דבר. אח"כ הדבר הזה הוא בקביעות אצלו. ועי"ז שהאדם מקיים מצוה בירק הזה שיש לו זה הכח שמחזיק ומקיים את כלי העיכול שיוכל לקבל מאכל יותר מזה הכח בא האדם להרחבת גבול הנפש. וכמו כן הוא בכל המצות הן מהדומם והן מהצומח אשר הכח שיש בהם מרמז על כוונת המצוה.

This is an enlarging of our borders (capacity) in order to receive all good things, as it is written: "For the Lord shall enlarge they borders (Deut. 12:20). For all that a person suffers consistently becomes an immovable peg... but for that which the earlier generations will not need to suffer... for them Torah becomes rather an established service (Avodah). Similarly, anything for which an individual suffered and purified himself for, becomes an established matter for himself. Through the fulfillment of this mitzvah, by eating this vegetable which strengthens the digestive system, so that one can ingest more, that power brings ones to enlarge the border of his soul.

RAV DANIEL LANDES

Rabbi Landes is Director of the Pardes Institute of Jewish Studies in Jerusalem. He was ordained by his mentor the Rav – Rabbi Joseph B. Soloveitchik. At Pardes, Rabbi Landes teaches the Senior Talmud class (Advanced Scholars) and theology. Rabbi Landes edited *Genocide: Critical Issues of the Holocaust*, as well as *Confronting Omnicide: Jewish Reflections on Weapons of Mass Destruction*. He was the Jewish Law Commentator for the ten-volume inter-denominational *My People's Prayer Book: Traditional Prayer, Modern Commentaries* (winner of the National Jewish Book Award).

Rabbi Landes has been described as a "remarkable teacher who weaves the insights of his students together through a group process, in order to discover fascinating new meanings in age-old texts."

THE PARDES INSTITUTE OF JEWISH STUDIES located in Jerusalem brings together men and women of all backgrounds to study classic Jewish texts and current Jewish issues in an open, warm and challenging learning environment.